

Hele, zkrat' to!

LENKA KAPSOVÁ
překladatelka

ZTRACENÍ V JAZYCE

Zpé el er do em el er jel jsem přes čé es es er...“ Oblíbená písnička Ivana Mládka bavila už v dobách dávno před internetem, takže je vidět, že zkratky (přínejmenším takto nahromaděné) mají potenciál nejen praktický, ale i komický.

Psaný text provázejí už od doby papírové, ba dokonce pergamenové. Latinské rukopisy písaři často zakončovali přípisem jako *A. M. D. G. = ad maiorem Dei gloriam*, k větší slávě Boží. Na formálních pozvánkách se odedávna používá *RSVP (Respondez, s'il vous plaît – odpovězte, prosím)*.

Není divu, že v dnešní zrychlené době se zkratky přímo rozbujely. Používají se při chatování, v esemeskách i v e-mailech. Vznikají dvěma způsoby – zaprvé jako akronymy, tedy výběrem počátečních písmen slov. Druhý postup je vynechávání samohlásek (*pls = please*). Ani to není nic nového, jak dokazují např. semitské jazyky (hebřeština, arabština), které zapisují slova nejčastěji pouze souhláskami. Známe-li slovo, rozpoznáme ho většinou i bez vokálů.

Spíš než cokoli jiného jsou zkratky generační kód. Vždyť kolik námahy reálně ušetří napsat *nvm* místo „nevím“, *zš* místo „zpět“ a *tv* místo „ty vole“?

Většina chatovacích zkratk je původem z angličtiny – jazyka, který k nim měl odjakživa blíž než čeština už díky množství jednoslabičných slov, která zní stejně jako názvy písmen nebo číslic (*be = B, see = C, for = 4, you = U*). Reklamní texty se proto běžně ozvláštňují hříčkami typu „4U“. A jistě přijde i na to, co znamená „2B or not 2B“. Do komunikace českých teenagerů – a nejen jich – už dávno pronikl výraz ohromení *OMG (Oh my God!)*, z méně decentních pak *WTF (what the fuck, slušně přeloženo „co má tohle jako být!“)*. Na jednom semináři proběhla půvabná debata učitelů angličtinářů, zda lze brát jako provokaci, když žák na podnět učitele zareaguje výkřikem „WTF!“ Někteří mínili, že když sprosté slovo začínající na F nezazní celé, nelze to hodnotit jako vulgarity, ostatní ovšem namítali, že urážka je přítomna implicitně.

Címž se dostáváme k zajímavému jevu: totiž k proniknutí zkratk do mluvené řeči. Mudrovala jsem zrovna nad tím, jak si adresát poradí s tím, když má zkratka víc významů (*LOL = lots of love*, spousta lásky, ale také *laughing out loud*, popadám se smíchy za břicho), když moje dcera, ne zrovna typický cool teenager, utrousila při hraní stolní hry „lol“ poté, co ji bratr obral o cenu kartu. I já jsem pochopila, že se ironicky „popadá za břicho“ a neposílá mu „spoustu lásky“. Ještě pozoruhodnější je, že tyto zkratky mají potenciál i ke slovtvorbě, protože dcera z něj odvozuje dokonce slovo *lolec* (odvaz).

Milovnický češtiny mohou tyto prvky jistě dráždit – ať už cizím původem, nebo svou vyprázdňovostí. Spíš než cokoli jiného je to ale generační kód. Vždyť kolik námahy reálně ušetří napsat *nvm* místo „nevím“, *zš* místo „zpět“, *tv* místo „ty vole“ nebo *cs* místo „čus“? Naivně jsem si myslela, že dále už stručnost nemůže zajít. Pak mi ovšem syn napsal esemesku, kde nestálo nic víc než malé „k“. To se mu asi odeslalo omylem, přemítala jsem. Nic takového. „To ti snad, mami, mohlo dojít, že k je zkratka pro o. k., ne?“ Jazyk je mrtev, ať žije jazyk!

GALERIE

Můžete ho najít kdekoliv. V kůži, v listech. Cizí život.

Snímek Eugena Wiškovského je součástí kolektivní výstavy *Mistři české fotografické avantgardy*, která je otevřena v opavském Domě umění do 25. února.

Charlie na kampusu

Osobní výběr ze světového tisku

Těžko najít ve světě noviny, jež by se vyhnuly tématu teroristického útoku na list *Charlie Hebdo* i na Francii. Proto se mu nevyhneme ani my.

Tak vyrocené situace ukazují v ostřejším světle i lidi, nad kterými už se láme hůl. Třeba Daniel Cohn-Bendit, německo-francouzsko-židovská hvězda revoluční Paříže z jara 1968, ale v posledních letech spíš už jen vyhaslý europoslanec „Rudý Danny“. Jenže v rozhovoru pro deník *Libération* se očividně probral.

Šokovaly ho novinové titulky po přepadení košer lahubkářství v Paříži: *Čtyři rukojmí byli zabití*. Vadí mu, že média místo toho nenapsala „čtyři Židé“ a útok neoznačila za antisemitský. Přitom masakr v redakci *Charlie Hebdo* vedl k tomu, že lidé se ztotožnili s oběťmi. Přijali heslo „Já jsem Charlie“, neboť to symbolizuje boj za svobodu slova. Ale ti čtyři Židé zemřeli jen proto, že byli Židé. „Cítím se, jako bych se vrátil o 70 let nazpět,“ říká Cohn-Bendit. „Do doby, kdy spisovatel Jorge Semprún hovořil o rozdílech v rámci odboje – rozdílech mezi komunisty, bojujícími Židy a ostatními. Pouze Židům hrozila smrt jen za to, že byli Židy.“

Slova uznání má autor pro feministku Clémentine Autinovou. Ta jako první napsala na Twitter: „Dnes jsem Židovka.“

***

Trochu jinak to vnímá Ansel Pfeffer v deníku *Ha'arec*. „Jedna z prvních reakcí na vraždění v *Charlie Hebdo*, kterou jsem slyšel, zněla: „Jsou to židovské noviny?“ Ta otázka, ať už jakkoliv omezená, dávala smysl. Až příliš mnoho důvodů vedlo k úvaze, že příští velký teroristický útok ve Francii zamíří na židovský cíl.“

Židy postihly dvě poslední hromadné vraždy spáchané francouzskými džihádisty. Loni v Židovském muzeu v Bruselu a v roce 2012 před školou v Toulouse. „Připočítejte k tomu poslední drobné útoky, které jen s dávkou štěstí neskončily smrtí, a už se nebudete divit,“ shrnuje autor.

ZBYNĚK PETRÁČEK
komentátor LN

ROZCESTNÍK

Kdyby zkusili *Charlie Hebdo* vydávat na jakémkoliv kampusu americké univerzity za posledních dvacet let, nevydrželi by ani minutu.

David Brooks

Pfeffer, na rozdíl od Cohna-Bendita, nevnímá útoky na *Charlie Hebdo* a košer lahubkářství jako dvě různé události, ale jako jednu strategii. „Nejprve přišli pro Židy, pak přišli pro novináře,“ rozvíjí známý výrok pastora Niemöllera o nástupu nacistů.

Úhrnem. Je užitečné si osvěžit, co vše se skrývá pod poněkud stádním heslem „Já jsem Charlie“.

***

K autorům s titulkem „Já nejsem Charlie Hebdo“ patří David Brooks v *The New York Times*. Lidé z *Charlie Hebdo* jsou podle něj právem velebeni jako mučedníci boje za svobodu slova. „Kdyby ale zkusili ten list vydávat na jakémkoliv kampusu americké univerzity za posledních dvacet let, nevydrželi by ani minutu. Pak by je studentské a fakultní skupiny zažalovaly za šíření nenávisti (*hate speech*) a administrativy by je odrážela od peněz.“

Reakce na útok ukázaly toto. Hodně z lidí obdivujících ty, kteří urážejí symboly víry džihádisty, netoleruje ty, kteří urážejí jejich vlastní postoje. Illinoiská univerzita vyhodila profesora, který přednášel katolický pohled na homosexualitu. Kansaská univerzita suspendovala profesora za to, že napsal drsný tweet o Národní asociaci střelných zbraní. Vanderbiltova univerzita zrušila uznání jedné křesťanské skupiny, jež trvala na tom, že bude vedená křesťany. Američané tleskají lidem z *Charlie Hebdo* za to, že statečně publikují karikatury proroka Mohameda. Ale když je na stejný kampus zván Ayaan Hirsi Ali, často se ozvou hlasy odmítající její vystoupení.

Fundamentalisté berou podle Brookse vše doslovně a nejsou schopni pohledu z více stran. To satirické ukazují lidi neschopné se smát sami sobě a nás ostatní učí, ať tak činíme. Jako by se v těch slovech ozýval Umberto Eco. Už svůj první román *Jméno růže* věnoval zápasu o humor s fundamentalisty (křesťany 14. století). Je škoda, že Ecovy nehysterické argumenty pro svobodu slova se v současné debatě neuplatňují.

***

To nás vrací do listopadu, kdy *Die Welt* publikoval rozhovor židovského novináře Henryka Brodera s imámem Abdulem Adhimem Kamousssem.

Broder: „Znáte ten vtíp, kdy Mojžíš se jde ze Sinaje mezi izraelské tanečnice kolem zlatého telete? Drží Desatero a říká: Lidé, přináším jednu dobrou a jednu špatnou zprávu. Ta dobrá zní, že jsem to s NÍM usmlouval na deset. Ta špatná zní, že cizoložství zůstává mezi nimi. Existuje takový vtíp o Alláhovi a Mohamedovi?“

Kamouss: „Vtípy o prorocích nepokládáme za dobré. Můžeme žertovat o všem možném, jen ne o Mohamedovi, o Alláhovi, o koránu a o spisech.“

Ekumenisté, plačte. Z těchto postojů se žádný společný jmenovatel neupláca.

Mykolog celebritou

JAN BOROVÍČKA
biogeochemik a mykolog

VĚDECKÁ LEKCE

Rozhovory pro *Lidové noviny*, *Právo*, *Metro*, *Splus2*, magazín *Pátek*, časopisy *Týden*, *Reflex* a pár vystoupení v televizi, zejména v talkshow Jana Krause, ze mě udělaly téměř mykologickou celebritu. Šíření mého telefonního čísla mezi novináři připomíná řetězovou reakci. Dokonce se objevil titulok o „novém Smolachovi“. To všechno pro mou ochotu popularizovat houby, které jsou v naší zemi tak oblíbené. Děláš si to sám, řekl mi šéf. A má pravdu. Čiň médiím dobře, peklem se ti odmění.

Hlavní úskalí popularizace mykologie spočívá v tom, že všechno okamžitě sklouzne k naprosto nevědeckému houbaření. To se třeba Jiřímu Grygarovi stát nemůže – alespoň jsem si nevšiml, že by pokaždé musel vysvětlovat, jak se na souhvězdí dají balit holky. Kdepak témata jako význam hub v přírodě, jejich role v biogeochemických cyklech stopových prvků a mykorrhizní symbióze. Nebo ochrana hub. Všechny zajímá, jen jestli rostou a kde. Jako kdybych byl nějaká centrála, která má přehled o každém lese. Přitom toho málokdy vím víc než kdokoli jiný. A pro práci v kanceláři a v laboratoři se často do lesa ani nedostanu.

Zastavují mě i lidé na ulici, obvykle s dotazy typu „můžou se houby zmrazit bez podušení?“. Jak to mám sakra vědět?

Copak jsem Pohlreich?

Po mediální propagaci mého ksich-tu už o mně vědí nejenom lidé z domu, ale i z okolí. Žádná cesta výtahem se neobejde bez rozhovoru na téma houby. A zastavují mě i na ulici, obvykle s dotazy typu „můžou se houby zmrazit bez podušení?“. Jak to mám sakra vědět? Copak jsem Pohlreich? A proběhly i rozhovory mnohem znepokojivější. Jakási dáma s jezevčím se začala stěžovat, že to v okolí Prahy neroste, a po krátkém lamentování rozhodla rukama a zatvářila se výhrůžně: „Dělejte s tím něco!“ Víra ve schopnosti mykologů zejména nezná hranice.

Volá mi Česká televize, jestli přijdu do ranního vysílání. Mně, kterého ráno musejí tahat z postele párem volů. Ale jsem dobrá duše a nakonec souhlasím. „Hlavně si s sebou vezměte houbařské pomůcky, takový ty nožičky se štětečkem, košík a tak,“ klade si ještě podminky produkce a vyhlídky na popularizaci vědy se mění v komerční estrádu. Skoro to vypadá, že nemá přijít akademik, ale Běda Trávníček.

A začala se mi podezřelá plnit e-mailová schránka. Kdyby alespoň lidi posílali něco zajímavého. Jenomže 99 procent z těch zpráv je úplně k ničemu: „Podívejte se, kolik jsme našli hříbů! Nebo tahle obrovská bedla!“ Veřejnost nechápe, že mykologům jsou běžné jedlé houby ukradené. Že je to balast, který v lesích přehlízíme. Nejenže nás nezajímají, ale ani na ně nemáme čas. Jo, takhle šamonií modrající, střechan bedlovitý nebo kromepatec kapkovitý kdybyste našli... jenže to vy ne! „Třeba ty houby nemají komu ukázat,“ pokusila se počinání spammerů omluvit má empatická studentka, když jsem si postěžoval. No potěš koště – takže vlastně můžu být rád, že nejsem sexuolog?

Velice zajímavý e-mail mi přišel před pár dny. Byla v něm fotografie skupinky hub a stručný dotaz: „Na zhrádě mi rostou tyhle houbičky. Jsou to ty, které si myslím?“ Takže mě lidi, jak to tak vypadá, považují nejenom za mykologa, ale i za telepata...